

Propostes de polítiques
públiques per a la recuperació
i posada en valor de les varietats
tradicionals de cultiu de la
província de Castelló.

Impulsa:

Finança:

GENERALITAT
VALENCIANA

Conselleria de Justícia,
Transparència i Participació

A close-up photograph showing two hands, palms up, holding several small, light brown, kidney-shaped seeds. The seeds are being held over a white bowl that is partially visible in the background and contains more of the same seeds. The hands are positioned one above the other, with the top hand holding a larger quantity of seeds than the bottom hand. The background is slightly blurred, showing a white surface and a wooden cutting board.

Extracció de llavors de bajoca de la manteca, tradicional de la comarca de la Plana, conservada al banc de llavors de la província de Castelló gestionat per Connecta Natura.

Les varietats tradicionals de cultiu de la província de Castelló: un patrimoni en greu risc de desaparició.

Les **varietats tradicionals de cultiu** són el resultat de la selecció, conservació i adaptació, al llarg de generacions, dels individus que millor s'adapten a les condicions ambientals, agrícoles i culturals de cada territori. Són, per tant, un **patrimoni viu que combina agricultura, coneixements tradicionals, alimentació i cultura**.

En els últims anys, són moltes les institucions internacionals que han reconegut la importància de conservar la diversitat de les espècies cultivades, tant per mantenir la seguretat i estabilitat de sistema agroalimentari, com per adaptar-se a futurs escenaris climàtics, derivats del canvi climàtic global. No obstant això, malgrat la seua reconeguda importància, l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO) estima que **durant l'últim segle s'ha perdut el 75% de la diversitat agrícola mundial**, una tendència que continua amenaçant la diversitat agrícola i els coneixements associats.

A la **província de Castelló**, moltes varietats tradicionals ja han desaparegut i altres es mantenen actualment gràcies a l'esforç d'un nombre reduït de persones agricultores i associacions. Amb cada varietat que es perd desapareix també una part dels coneixements, usos i pràctiques associats, que constitueixen també una part important del patrimoni cultural immaterial del nostre territori. Per això, és necessari **identificar i recuperar les varietats que encara es conserven i el seu coneixement tradicional associat abans que desapareguen per sempre**.

Les varietats tradicionals també poden contribuir al **manteniment de l'activitat agrícola i a la dinamització dels municipis rurals**. La seua recuperació pot afavorir la diversificació dels cultius, generar productes diferenciats, reforçar els circuits curts de comercialització i obrir oportunitats vinculades a la gastronomia i a altres activitats econòmiques locals, especialment en territoris afectats per processos de despoblament.

Per a aprofitar aquest potencial, cal avançar cap a una **actuació coordinada i continuada** que permeti conèixer, recuperar, conservar, cultivar i posar en valor les varietats i els coneixements tradicionals que encara es mantenen al territori, reforçant les iniciatives existents i facilitant-ne la continuïtat.

Des de 2016, l'**associació Connecta Natura treballa en la recuperació participativa de les varietats tradicionals de cultiu als pobles de la província de Castelló**, com a element de dinamització rural i de promoció de la participació ciutadana. Aquesta tasca inclou la identificació i recopilació de varietats tradicionals i dels coneixements associats. A més, Connecta Natura gestiona el Banc de Llavors Comunitari de les Comarques Castellonenques i la col·lecció provincial de conservació de varietats fruitals tradicionals. En aquest context, **l'associació ha impulsat un procés de participació ciutadana amb l'objectiu d'identificar necessitats i prioritats i transformar les aportacions recollides en propostes de polítiques públiques** per a la recuperació, la conservació i la posada en valor de les varietats tradicionals de cultiu a la província de Castelló.

Escoles multiplicadores de
varietats tradicionals de les
comarques castellonenques.

Més de 600 persones i 8 entitats socials de la província de Castelló han participat en aquest procés.

El procés s'ha desenvolupat en **10 municipis de la província de Castelló** i ha comptat amb la participació de més de **600 persones i 8 entitats socials**. Les sessions han permés **contrastar la situació actual de les varietats tradicionals de cultiu, identificar les principals necessitats i reptes i recollir propostes de la ciutadania sobre les actuacions que haurien d'impulsar les administracions públiques**.

Les aportacions recollides mostren una **preocupació compartida per la pèrdua accelerada de varietats tradicionals i dels coneixements associats**, però també posen de manifest que encara existeixen recursos i capacitats sobre els quals construir una política de recuperació.

De manera transversal, **es comparteix la necessitat d'impulsar una política pública de caràcter provincial** que permeta abordar la conservació de les varietats tradicionals de manera coordinada i continuada. Les dimensions i la dispersió territorial d'aquest patrimoni fan necessari superar actuacions puntuals i generar un marc comú que facilite la identificació de les varietats, la recuperació i conservació del material vegetal, la transmissió dels coneixements associats i la seua incorporació als sistemes agrícoles i alimentaris.

Aquesta perspectiva provincial ha de permetre **coordinar els esforços que ja es desenvolupen als municipis i donar-los continuïtat**, alhora que facilita que aquells municipis i territoris amb menys recursos tècnics o humans puguin participar en les actuacions de recuperació.

Les aportacions també han coincidit en la necessitat de que aquesta tasca **no depenga exclusivament de l'esforç de persones agricultores, associacions o iniciatives locals**, sinó que compte amb un compromís estable de les administracions públiques. La recuperació de les varietats tradicionals requereix continuïtat, recursos, coordinació i capacitat tècnica per actuar abans que es produïsquen pèrdues irreversibles.

A partir d'aquestes conclusions, el procés participatiu ha permés concretar un conjunt de **propostes de polítiques públiques orientades a la identificació, recuperació, conservació, cultiu, transmissió i posada en valor de les varietats tradicionals de cultiu**, amb una perspectiva provincial i amb especial atenció als municipis rurals i als territoris amb risc de despoblament.

Les propostes que es presenten a continuació tenen, per tant, un doble objectiu: **evitar la pèrdua d'un patrimoni agrícola i cultural que encara es conserva al territori i convertir-lo en un recurs actiu per al futur dels sistemes agrícoles i dels municipis rurals de la província de Castelló**.

Llavors de varietats tradicionals conservades al banc de llavors de la província de Castelló.

Autoria: Iris Verge Ferrer

Propostes de polítiques públiques per a la recuperació i posada en valor de les varietats tradicionals de cultiu de la província de Castelló.

A partir de les necessitats i prioritats identificades durant el procés participatiu, es plantegen les següents propostes de polítiques públiques per a la recuperació i posada en valor de les varietats tradicionals de cultiu a la província de Castelló.

Les propostes busquen **concretar en l'àmbit provincial algunes de les actuacions necessàries per a donar resposta a aquestes necessitats i contribuir al desenvolupament del Pla d'Acció de la Diversitat Agrària Valenciana (PDAV)**, que reconeix la importància de conservar la diversitat agrària valenciana i els recursos fitogenètics associats als sistemes agrícoles tradicionals.

També contribuirien a l'aplicació pràctica de la **Llei 4/1998, d'11 de juny, de la Generalitat Valenciana, del Patrimoni Cultural Valencià** i de la **Llei 42/2007, de 13 de desembre, del Patrimoni Natural i de la Biodiversitat**, que estableix la necessitat de preservar, mantenir i fomentar els coneixements i les pràctiques tradicionals d'interès per a la conservació i l'ús sostenible de la biodiversitat, així com de promoure la seua identificació i documentació.

Jornada participativa
d'extracció de llavors
de varietats tradicionals.

Noelia multiplicadora del banc de llavors i son pare, nugant tomates a Sant Mateu.

Autoria: Iris Vergé Ferrer

01. Impulsar una estratègia provincial per a la conservació de les varietats tradicionals.

Establir un **marc estable de treball per a la recuperació, conservació i posada en valor de les varietats tradicionals de cultiu** a la província de Castelló, que permeta coordinar les actuacions existents, donar continuïtat als projectes i facilitar la col·laboració entre administracions, entitats socials, persones agricultores i altres agents del territori.

02. Crear un inventari provincial de varietats tradicionals i coneixements associats.

Impulsar la **identificació i documentació sistemàtica del patrimoni agrícola tradicional** de la província mitjançant inventaris, estudis etnobotànics i processos de recopilació de memòria oral.

Aquest inventari hauria d'incloure, entre altres aspectes, les varietats identificades, la seua localització i procedència, les persones o entitats que les conserven, els coneixements associats i el seu estat de conservació i risc de desaparició.

03. Reforçar la recuperació i conservació de les varietats tradicionals.

Donar suport a actuacions de **recuperació, caracterització, multiplicació i conservació de varietats tradicionals**, prioritzant aquelles que es troben en una situació de major vulnerabilitat o que depenen d'un nombre molt reduït de persones o exemplars per a la seua conservació.

04. Afavorir que les varietats tradicionals es mantinguen en cultiu.

Desenvolupar mesures que faciliten que les varietats recuperades **no es limiten a ser conservades, sinó que continuen cultivant-se, reproduint-se i utilitzant-se.**

Aquesta mesura pot incloure facilitar l'accés a material vegetal, donar suport a persones agricultores i projectes agrícoles, impulsar horts comunitaris i escolars.

05. Generar valor social i econòmic al voltant de les varietats tradicionals.

Promoure actuacions que permeten **incorporar les varietats tradicionals als circuits alimentaris i econòmics locals**, especialment mitjançant els mercats de proximitat, la restauració, la gastronomia, les fires i jornades agroalimentàries o altres iniciatives de valorització territorial.

La finalitat seria que el manteniment de les varietats pugui generar també **valor econòmic i oportunitats per al territori rural**, especialment per a les persones agricultores i les iniciatives locals.

06. Recuperar i transmetre els coneixements agrícoles tradicionals.

Impulsar programes per a **documentar, conservar i transmetre els coneixements vinculats a les varietats tradicionals**, especialment els relacionats amb la selecció i conservació de llavors, les tècniques de cultiu i reproducció, els usos alimentaris, les formes de conservació i els noms i usos locals.

07. Incorporar les varietats tradicionals a l'educació i la sensibilització.

Desenvolupar **recursos educatius i activitats pràctiques** que incorporin les varietats tradicionals com a eina per treballar la biodiversitat agrícola, el patrimoni rural, l'alimentació sostenible i la relació amb el territori.

08. Garantir recursos i continuïtat per a la conservació.

Establir **línies de suport econòmic, tècnic i formatiu** que permeten donar continuïtat a les actuacions de conservació i evitar que depenguin exclusivament de projectes puntuals o de l'esforç voluntari d'un nombre reduït de persones i entitats.

Aquest suport hauria de prestar una atenció específica als municipis rurals amb menor capacitat tècnica o econòmica i facilitar que puguin participar en les actuacions de recuperació i posada en valor.

Prospecció de varietats tradicionals de fruiters a Pavías.

Autoria: Iris Verge Ferrer

Visita els catàlegs de les varietats tradicionals recuperades per **Connecta Natura**:

[Catàleg Varietats Tradicionals Fruiters](#)

[Catàleg Varietats Tradicionals Hortícoles](#)

Impulsa:

Finança:

**GENERALITAT
VALENCIANA**

Conselleria de Justícia,
Transparència i Participació

[@connectanatura](#) ↗

www.connectanatura.org ↗